

פרשת תולדות

וימכור את בכורותו ליעקב (כה, לג)

עסקת הבכורה צא מביתי

שבוע שעבר קראנו בפרשת חיי שרה על עסקת הנדל"ן המתרחשת מיד לאחר פטירת שרה. עפרון מוכר לאברהם את חלקת שדה מערת המכפלה. מצד אחד עומד גוי סוחר ערמומי ומצד שני עומד אברהם הצדיק. בהתחלה מכריז עפרון ואומר "השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה" חינם אין כסף. ואח"כ שמגלה שאברהם חפץ בכל מעודו בקרקע הוא אומר "ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך". הנה לנו עסקה נדלני"ת אמיתית, בין סוחר טוב לבין קונה תם וישר.

ומאידך בפרשה שלנו לכא' מתהפכים היוצרות. עשיו הנמצא במשבצת האיש הרע מוכן למכור קניינים רוחניים יקרי ערך רק בעבור צלחת של נזיד עדשים. ואילו יעקב האיש הצדיק שנמצא כאן בתפקיד הקונה. לכא' מנצל את המומנטום ועושה מחטף של עסקה יקרה עבור פרוטות זעומות.

ועל פרשייה זו מקשים המפרשים כמה וכמה שאלות. ונציג את חלקם:

א: איך אפשר למכור מציאות של "בכור". אדם שנולד ראשון לעולם יהיה בכור, יהיה מה שיהיה?
 ב: איך יעקב מנצל את עשיו וקונה ממנו בפרוטות דבר יקר בעל ערך רב. וכי לכא' אין כאן מעשה של מרמה?
 ד: "ויזד יעקב נזיד עדשים" וכי יעקב אבינו האיש תם, היושב אוהלים, צריך להתעסק בכבודו ובעצמו בענייני מטבח. וכי חסרים טבחים ומאסטר שאפים בביתו של יצחק עד כדי כך שיעקב אבינו נאלץ לשהות בחיקם של סירי המטבח ועוד אח"כ להלעיט את פיו של עשיו?

* *

כדי להבין את עסקת המכירה אנחנו צריכים לדעת את הרקע של הדברים כיצד, איך, ומתי, מתרחש בכלל כל הסיפור הזה.

באותו היום קוראים בבית יצחק שני דברים מאד דרמטיים
 א: אברהם אבינו אבי המשפחה, אבי העם, מת
 ב: עשיו יוצא לתרבות רעה.
 הגמ' במסכת בבא בתרא (ט"ז ע"ב) מביאה בשם ר' יוחנן "חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום". מהעברות החמורות ביותר.
 האם יש קשר בין שני המקרים הטרגיים האלו. אומרים חז"ל כן.
 יודע העיתים ידע שעשיו באותו יום ייצא לתרבות רעה. וכדי "שאברהם לא יראה את בן בנו יוצא לתרבות רעה שאין זו שיבה טובה" מת בטרם זמנו בגיל 175 חמש שנים לפני שקצבו לו בהתחלה.

עשיו חוזר הביתה לאחר שעשה מה שעשה. ונפגש עם יעקב מסביב לסיר העדשים מספר המדרש על דו שיח הראשוני שמתנהל בין שני האחים -
 "א"ל עשיו ליעקב מה טיבו של נזיד זה?
 א"ל שמת אותו זקן.
 אמר : באותו זקן פגע מידת הדין
 א"ל: הין.
 אמר: אם כן לא מתן שכר, ולא תחיית המתים".

פרשת תולדות

עומדים פה שני אישים שכל אחד מהם מסמל אסכולת עולם שונה זה מזה. יעקב אומר לעשיו הבט בעדשים הבט בצורה שלהם כך העולם עגול היום פה מחר שם. ומלמד אותו את עקרי היהדות "הכן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לעולם הבא". בוודאי שיעקב לא בשל בעצמו את נזיד העדשים אלא הוא רוקח לעשיו את כל משנת היהדות כולה. דרך סיפור העדשים. ואילו עשיו טוען למולו. "לא מתן שכר, ולא תחיית המתים" "הלעיטני נא מן האדום האדום הזה" אל תלעיטני מן צורתו העגולה של העדש. זה לא מעניין אותי. הלעיטני מצבעו ולא מצורתו. כי אין אני מאמין במה שאתה מאמין. ואומרת התורה מיד "על כן קראה שמו אדום" היום עשיו מסמל את משנתו אנחנו איננו מאמינים בצורת העיגול אלא בדברים האחרים.

וכאן ברגעים אלו מתחיל יעקב לדרוש את הבכורה. וזה למה ?
מה עושה כאן ברגעים דרמטיים אלו. הבקשה לקחת מעשיו את הבכורה ?

אומר רש"י "לפי שהעבודה בבכורות. אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה" יעקב רואה את עשיו יוצא לתרבות רעה וכופר בעיקר. דבר אחד מעניין אותו באותם רגעים שהרשע הזה לא יסתובב בבית המקדש. הוא מבקש ממנו תביא לי את זכויות הבכורה אל תכנס לנו לבית המקדש. ובמילים אחרות "אל תהרוס לנו את היהדות מבפנים". אתה פה אנחנו שם. וכמאמר אברהם ללוט "הפרד נא מעלי, אם השמאל ואימנה. ואם הימין ואשמאילה" ועשיו מסכים ומוכר את הבכורה.

וכשמוכר את הבכורה הוא מוסיף משפט אחד ואומר -
"הנה אנוכי הולך למות. ולמה זה לי בכורה" אני הולך למות מה יהיה אח"כ זה ממש לא משנה. במתתי ע"פ השקפת עולמי הכל נגמר שהרי אין תחיית המתים וא"כ "למה לי זה בכורה".
"ויבז עשיו את הבכורה" לעשיו כל העסקה הזו היה חוכא ואיטולולא. כל העניינים הרוחניים של יעקב היו בעיניו כמתעתע. מה לי ולבית המקדש. מה לי ולכל זה. ביזה את הכל.

כאשר יצחק "מברך" את עשיו הוא אומר לו "ועל חרבך תחיה". מה ברכה זו לעשיו?
הוא בעצם מברך אותנו יותר מאשר את עשיו. גם כאשר קולו של יעקב לא יהיה בשיאו ובמיטבו. ועשיו יצטרך לקחת את מקל החובלים ולהכות את עם ישראל. מבקש יעקב הכה אותם בחרב הכה אותם בשפה המוכרת לך ב"ידי עשיו" ואל תהכה אותם מבפנים. "אל תהרוס את היהדות מבפנים".

ולסיום. האם לעסקה הזו יש תוקף. האם היא קבלה את כל האישורים הנדרשים.
נסגור לרגע קט את ספר בראשית ונפתח את ספר שמות.

כאשר משה רבינו הולך בפעם הראשונה אל פרעה אומר לו ה'
"ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכרי ישראל" (שמות ד' כב)
אומר רש"י במקום: "כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו".
כאן לאחר 275 שנה שעוברים ארבעה דורות הקב"ה חותם ונותן את האישור האחרון לעסקה.

הייתכן. כל כך הרבה שנים ורק היום יכולים לזכות בני יעקב בתואר "בני בכורי ישראל"
אמר הרב משה צבי נריה זצ"ל
לזרוק את הבכורה זה קל. לרכוש אותה זה מאד קשה.

פרשת תולדות